

Tema digitalisering

Digitaliseringen av olika dokument fortgår med oförminskad kraft. I detta nummer presenteras fyra olika databaser med för oss släktforskare intressanta handlingsslag som nu blivit lätt tillgängliga för forskning.

Om du inte redan provat att söka i någon av dessa databaser så gör ett försök nu. Det kan löna sig!

Masar i Roslagen

Vår mångårige medarbetare Eva Landberg har skrivit fler artiklar i Anbladet om dalmasar som etablerade sig i Roslagen.

I detta nummer återkommer hon med en intressant artikel om Anders Bäckström från Malung, som idkade skeppshandel i Gräddö, men som inte fick ro i sin själ och gick ett tragiskt öde till mötes. Mer om detta på sidorna 6-7.

**Årsmöte den
19 februari -
glöm inte det!**

Föreningsaktiviteter

Jan-Olof Ivarsson, 2:a från höger, berättar om gruvdriften i det gamla Herräng.

Birgit Söderman hjälpte till att lösa släktforskarproblem under Arkiven Dag på biblioteket. I bakgrunden Hans Callersjö och Johan Löfstedt.

Anbladet utkommer med 3 nummer per år och utges av Norrtälje Släktforskarförening.

Tidningens adress: Box 280,
761 23 Norrtälje.

Hemsida: www.norrtelje-sff.se

Webmaster: Leif Eriksson
webmaster@norrtelje-sff.se

Redaktör och ansvarig utgivare:
Urban Johansson

Tidningen ingår i NSFF:s medlemsavgift, f. n. 200 kr/år.
Bankgiro: 459-5724

Manus och idéer till artiklar kan insändas till tidningen under ovanstående adress. Artiklar och citat ur tidningen får användas efter angivande av källan.

Enstaka exemplar av tidigare nummer kan köpas för 30 kr/st.

I NSFF:s styrelse ingår:

Ordf. Johan Löfstedt
Gråhundsväg. 72, 128 62 Sköndal
Tel: 073-20 91 524

Kassör Bo Ragell
Sandgatan 19, 761 51 Norrtälje
Tel: 0730-894 498

Sekr. Ann-Marie Alfredsson
Grovvägen 25 761 93 Norrtälje
Tel: 070-279 51 30

Klubbmäst. Birgit Söderman
Vegagatan 3D, 761 32 Norrtälje.
Tel: 070-55 280 81

Ledamot Leif Eriksson
Prästgårdsvägen 28, 761 75 Norrtälje. Tel: 073-314 18 95

Gott Nytt 2023!

Ja, det är den stora förhoppningen jag tror att vi alla går och hoppas på, en återgång till mer normala förhållanden i alla avseenden.

Pandemin har ju i alla fall klingat av i vårt land till en mer normal influensa, som vi nog kommer att få leva med i framtiden. NSFF kunde därmed ta upp sina medlemsaktiviteter under hösten igen. Om detta kan ni läsa i detta nummer. Deltagarantalet i de olika aktiviteterna var dock lägre än vad vi brukar samla, vilket vi nog får skylla på en kvarhängande ovana att samlas i större sällskap.

Vi hoppas givetvis att också detta skall återgå till mer förpandemiska förhållanden och att vi i vår förening skall träffas i större antal. Detta utbyte av erfarenhetet inom släktforskningens område är också en viktig del av föreningens verksamhet.

Tyvärr inträffade ett fel när vi skickade ut fakturorna för 2023 års medlemsavgift per e-post för Jul. Många medlemmar fick ingen faktura som en bifogad fil tillsammans med meddelandet. Vi ber därför er som inte redan betalat avgiften att sätta in 200 kr så snart som möjligt på föreningens bankgiro.

Som vanligt är jag som redaktör fortfarande mycket tacksam för artiklar till kommande nummer av Anbladet. Kom därför in med era förslag, gärna med någon bild också!
Glöm inte heller föreningens årsmöte den 19 februari. Där kan ni göra er stämman hörd vad gäller föreningens verksamhet!
Urban Johansson

Bra sagt!

Berömmelse bör alltid värderas efter de medel man har använt för att nå den.

Francoise de la Rochefoucauld

Jag har alltid förvånat mig över folks lust att träffa berömdheter. Att man växer i sina vänners ögon för att man känner berömda människor bevisar ju bara att man själv är en nolla.

Somerset Maugham

Framgångsrik kallar man en man som kan tjäna ihop mer pengar än hans hustru kan göra av med. Framgångsrik kallar man en kvinna som kan hitta en sådan man.

Lana Turner

Framgången har inte stigit mig åt huvudet. Jag har alltid varit odräglig.
Fran Lebowitz

Markegångssättning

Markegång innebar ett pris som sattes olika varor men även dagsverken för att beräkna skatter eller värdet av bl.a. löner som betalades ut in natura. Markegång förekom redan på medeltiden men under 1600-talet blir den allt vanligare.

På 1700-talet formaliserades denna så att den blev jämförbar både regionalt och över tid. Under 1600-talet beräknades priserna på de olika varorna efter priserna i den närmaste köpstaden och efter 1731 utfördes prissättningen av särskilda markegångsdeputerade, två från varje stånd.

Markegångstaxan beräknades för varje län och som mest prissattes ca. 180 varor vid mitten av 1800-talet. Tack vare markegångstaxorna, som omfattade allt från jordbruksprodukter till textilier och järn, har Sverige idag ett unikt material för beräkning av regionala prisskillnader under den förindustriella tiden.

1 kubikfot = ca. 28 l

1 centner = 100 skålpund = ca. 42 kg

Nedan en markegångstaxa för Stockholms län för 1876 upprättad av länets deputerade. Av taxan framgår att ett drängedagsverke värderades till 1,53 kr och ett

ökedagsverke till 4 kr.

Soldat-beklädnads-persedlar värderades enligt nedan:

Kepis (huvudbonad, som bärs t.ex. av franska armén) med pompons (ullboll, prydnad) 5,25 kr

Kask med prydnader 5,25 kr,

Vapenrock med foder och sömmarlön 22,46 kr,

Linnebyxor 3,79 kr,

Ett par skor 4 kr och

Ett par halvtövlar 9 kr.

För Stockholms Stads Båtsmanskompani:

En klädning, bestående av Jacka, Tröja och Byxor af blått kläde, den förra med foder af gult Boj (grovt vävt ylletyg) och inkantning af gult kläde med snören och de sednare fodrade med väf, samt mässingsknappar, enligt prof 25 kr
Ett skärp, 2 fot bredt, af 4 fot blå och 4 fot gul flaggduk ... 1,50 kr
En rund Hatt ... 2 kr
En hvit Ullgarnskordon (snodd, ofta med tofs och använd som prydnad) ... 0,19 kr

Ovanstående taxa upplästes i Länna kyrka 12 november 1876 av L. Rosander

STOCKHOLMS LÄNS		
MARKEGÅNGS-TAXA		
för		
År 1876,		
upprättad af länets Deputerade.		
		Kronor. öre.
A. Markegång i enlighet med föreskriften uti § 3 mom. 2 och 3 af Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, angående grunderna och sättet för Markegångsprisens bestämmande.		
1:o.		
Ränte- och Kronotionde, samt andra dermed jämförlige persedlar.		
En Kubikfot Hvete	3	80
En Kubikfot Råg	2	40
En Kubikfot Korn	2	36
En Kubikfot Malt	2	36
En Kubikfot Blandsäd, 1/2:ten Korn och 1/2:ten Hafra	2	—
En Kubikfot Hafra	1	64
En Centner Hafregryn	13	05
En Kubikfot Vicker	2	56
En Kubikfot Ärter	3	19
En Centner Smör	85	—
En Centner Fläsk	40	—
En Centner torrt Kött	29	—
En Centner Talg	35	—
En Centner Humla	60	—

Nya Gravstensinventeringen är nu klar!

Riksförbundet anser att Gravstensinventeringen är en av deras viktigaste databaser. Syftet är att dokumentera gravstenar innan gravrätten går ut och stenen tas bort för att ge plats åt nya stenar. Idag innehåller databasen närmare en halv miljon gravstenar.

Gravstenarna är ett kulturarv av stort värde också för oss släktforskare. Idag finns många hot som medför att gravstenarna riskerar att försvinna, bl.a. luftföroreningar och den nuvarande begravningslagen som säger att gravstenar kan tas bort om ingen ansvarig gravrättsinnehavare finns.

Den nyligen genomförda genomgången av databasen har gjort registreringsarbetet enklare för användarna. Det är nu färre fält att fylla i i registreringsformuläret.

Stenarnas utseende framgår ju redan av fotografierna. Genom en automatisk kontroll godkänns posterna nu direkt.

Det nya formuläret gör det också enklare att direkt i posten komplettera och rätta uppgifter i databasen.

En annan nyhet är att användarna inte längre behöver logga in separat i Gravstensinventeringen då denna blivit en integrerad del av Rötter. Inloggningen sker nu via Rötters användarkonto.

För frågor om sitt konto vänder man sig till gravstenar@rotter.se

På www.rotter.se/gsi finns en steg för steg-guide som visar hur dokumentationen skall gå till.

Först skall man dock kontrollerat att ingen redan inventerat begravningsplatsen man vill dokumentera eller om den är bokad för inventering. Detta gör man genom att söka efter begravningsplatsen på *Boka begravningsplats*. U.J.

Höstens aktiviteter

Nedan följer ern redovisning över aktiviteter och arrangemang som NSFF genomfört under hösten.

Vem ägde jorden bonden brukade?

Urban Johanssons föreläsning i samarbete med biblioteket den 8 september samlade 45 åhörare. Föredraget handlade om de inskränkningar i äganderätten som gällde för skattebönderna från medeltiden och in på 1800-talet. Bland annat behandlades bördsrätten som innebar att säljarens släktingar hade förköpsrätt till arvejord vid försäljning. Sådan jord måste uppbjudas tre gånger på tinget innan köparen fick fasta (lagfart) för köpet. Uppbuden skulle ge släkten tid att besluta om de skulle gå in som köpare.

Såväl den enskilde bonden som staten hade stort intresse av att ägoförhållandena till jorden var klart utredda, för statens del för att få in rätta skatt- och arrendavgifter från bönderna. Till en början var byn kollektivt ansvarig för att skatten erlades i tid till staten och byn fördelade den totala skatten inom byalaget i förhållande till varje bondes jordinnehav. På 1520-talet påbörjade dock Gustav Vasa en individualisering av skatteuppbörden baserad på mantalet, som var ett skattebegrepp utan direkt koppling till jordareal.

Foto Staffan Engstrand

Gustav var dock av uppfattningen att skattebonden endast hade ärftlig nyttjanderätt till sin jord, inte absolut äganderätt. Om bonden inte skötte sin jord eller sina hus på gården eller inte betalade skatt under tre år, så kunde hemmanet återgå till kronan.

En stor förbättring för skattebonden inträdde på 1789 års riksdag då Gustav III genomdrev Förenings- och säkerhetsakten för att utöka sin makt. För att få med sig bondeståndet på detta beslut gav han skattebönderna full äganderätt till sin jord, jakt- och fiskerätter på egen mark, tog bort bestämmelsen om skattevrak och gav bönderna fri nyttjanderätt till deras

enskilda skog. Årtalet 1789 är således ett märkesår för den svenska bondeklassen i vårt land.

Kulturstig i Herräng

Lördagen den 15:e oktober samlades 22 medlemmar vid Folkets hus i Herräng för att tillsammans med våra Jan Olof och Annika Ivarsson, Barbro Henriksson och Karin Svantesson gå den kulturstig som Herrängs kulturcirkel skyltat upp med information om forna tiders gruvor. Vandringen började vid Kuggvassgruvan upptagen av Jörgen Eggertz 1574. Från 1638 ägdes den av Ortala Bruk som senare kom att äga flera gruvor, men 1838 bildades och övertogs gruvdriften av Herrängs Grufbolag.

Jan-Olof Ivarsson berättade mycket initierat om gruvdriften i Herräng i gamla tider.

Foto: Mats Andersson

Därefter gick vandringen till Skyttuddsgruvan vid sjön Blåkaren, som uppdagades av Per Skytt år 1604. Runt gruvan finns varphögar efter brytningen av gruvan. Gruvarbetet var hårt. Brytningen skedde genom tillmkningsmetoden, som innebar att man eldade på berget och sedan snabbt kylde ner det. Därefter slog gruvarbetarna sönder berget med sina släggor. Detta upprepades varvid hålet blev djupare med ökad svårighet att få upp malmen till marknivå. För detta ändamål togs hästar till hjälp för att hissa upp malm och gråsten. Kvinnor och barn arbetade med att sortera bort gråsten från malm vilket kallades för skrädning. På 1700 talet kom svartkrutet och i slutet av 1800-talet dynamiten för att spränga berget. Gruvan var verksam i 40 år och lades ned då vatten trängde in från Blåkaren vilket omöjliggjorde vidare brytning.

Eknäsgruvan bestod till en början av flera smågruvor men blev sedan den största gruvan i Herräng med 285 meters djup. I denna bröts orter (gångar) där små lok kunde köras. Här låg Herrängs första centrum med skola, mejeri, affär m.m.

Fruarna till gruvarbetarna handlade i affären och räkningen drogs av på mannens lön. Parallellt med gruv- och masugnsdrift drevs också ett jordbruk. En rättare var anställd från mitten av 1700-talet och från 1826 arrenderades jordbruket ut till driftens slutligen upphörde 1952.

Ladugården flyttades till sin nuvarande plats på 1800-talet. Här fanns 25-30 kor och 2 tjurar samt 10-12 kvigor och kalvar.

Foto: Mats Andersson

Nära gruvområdet byggdes en Herrgård till disponenten, bostäder till ingenjörerna och arbetsbostäder till gruvarbetarna. Vid gruvhålet byggdes hisstornet, laven, som hissade upp och ner de stora tunnorna som malmen fraktades upp i. Arbetarna åkte också ner via laven till arbetet på morgonen och upp vid raster och vid dagens slut. Tidigare klättrade arbetarna ner via en trästege till gruvbotten. Under många år förföll Laven men ortsborna försökte rädda den. Tyvärr brann den 1982 men man kan fortfarande se rester av den idag. Gruvan var i drift mellan 1740 och 1962.

En bit från Eknäsgruvan står en borrarmedja som byggdes i början av 1900 talet av slaggsten. Där huserade smeden med smedhalvan till hjälp. Arbetarna kom och lämnade slöa, nötta borrar och hämtade smedens vässade. Smedjan låg en bra från gruvan då det fanns risk för brand från smedjan.

Glittergruvan var i drift på 1800 talet och namnet kom från den vackra färgen i vattnet. Detta berodde på mineralerna som fanns här; koppar, zink och järn. Här finns en ort som sammanbinder Glittergruvan med Eknäsgruvan. En liten bit ifrån finns en vattenpump med friskt och gott vatten. I närområdet gömdes det i skrevor och snår smuggelsprit och cigaretter som kom in med båtar. Ibland hittade något barn en flaska eller cigarettpaket under sina lekar i området.

Gruvarbetarnas hustrur hade även de ett tungt arbete. En av deras uppgifter var att se till att mannen var nykter och kom i tid till gruvan. Kvällsmaten skulle stå på bordet när mannen kom hem. För barnen tog hon hela ansvaret. Kläder syddes, lagade och tvättades. Mannens smutskläder från gruvan tvättade hon på kvällen och såg till att de var torra till nästa morgon. Dricksvatten fick hon bära hem från pumpen och kläder tvättades i Blåkaren. Hon fick också gå till gruvan med mat till sin man under dagen.

Gruvfrun vid Herrängs gruvor beskrivs som en kort, satt dam med huckle. Hon kunde ibland komma nära och hälsade då med en kort nick. Hon vakade över gruvarbetarna och hade enkla regler. Man fick inte svära, spotta, vissla eller föra oväsen i gruvgångarna. Skötte man sig så kunde hon varna för ras och faror. Hon kunde också visa sig som en ljusglimt i de mörka gångarna.

Arkivens Dag på Stadsbiblioteket

Som vanligt anordnade Norrtälje stadsarkiv Arkivens Dag den 12 november i Stadsbibliotekets lokaler. Temat i år var myter och mysterier. Traditionsenligt deltog också Norrtälje Släktforskarförening med en stab av kunniga forskare som bistod vetgiriga besökare med kom-igång-hjälp och läsning av svårtolkade texter i den tyska stilen. I denna ingick Birgit Söderman, Leif Eriksson, Johan Löfstedt och Hans Callersjö. Ann-Marie Alfredsson skötte föreningens bokbord.

Urban Johansson medverkade också med ett föredrag betitlat Myter och mysterier i liv och död. Ett fyrtiotal personer lyssnade på föredraget och många av dessa passade också på att få hjälp av föreningens helpdesk. Föredraget berörde olika myter som är förknippade med vad som händer efter döden; bl. a. berördes själens odödlighet, föreställningen om skärselden och olika mediers förmåga att få kontakt med avlidna personers andar.

Men också svenska kyrkans krav på att inventera sina kyrkogårdar berördes. Här gäller det kravet att fastställa vilka gravanordningar och gravvårdar som är av kulturhistoriskt intresse och som kyrkan därför måste ta ett ekonomiskt ansvar för. I detta avseende sammanfaller kyrkans åtagande med Riksförbundets gravstensinventering som pågått i många år.

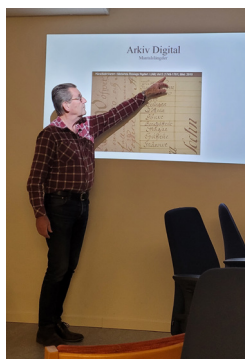
Avslutningsvis berördes ett spännande fall från Frötuna socken där en fattig piga var anklagad av sockenborna för att

ha satt sjukdom på en ung flicka för att vinna egna fördelar. Detta utspelades på 1830-talet, men för tankarna tillbaka till 1600-talets häxförföljelser.

Mantalslängder och jordeböcker

Årets sista evenemang hölls den 22 november på Stadsarkivet. Ämnet var den nytta man kan ha av mantalslängder och domböcker som källor i släktforskningen. Tråkigt nog samlade träffen endast 9 medlemmar. Vad detta beror på är svårt att spekulera om. Andra föreningar har liknande erfarenheter – lågt deltagande på föreningsaktiviteter.

Först ut var Hans Callersjö, som behandlade mantalslängderna. Dessa är av stor nytta när inte husförhörlängder finns bevarade. Viktigt att komma ihåg är att uppgifterna i t.ex. 1720 års längd redovisar förhållandena i november 1719. Hans menar att man med hjälp av mantalslängderna kan få en bättre bild av hur en viss by såg ut vad gäller t. ex. antalet gårdar i byn.

*Hans Callersjö har haft stor nytta av mantalslängder i sin släktforskning.
Foto: U.J.*

Mantalslängderna återfinns i Riksarkivets digitala forskarsal på nätet under ”specialsök”, landskapshandlingar 1530-1630, landskap exvis Uppland och därefter socken samt mantalslängder 1642-1820, därefter socken. Också ArkivDigital har filmat mantalslängder.

Mantalslängderna redovisar också udda skatteobjekt som kortspel, kaffe, the och sidenkläder. Detta gör att man kan skaffa sig en rätt god bild av de olika familjernas ekonomi och levnadsstandard. Genom att kombinera mantalslängder med husförhörlängder, kyrkoräkenskaper, födelseböcker och domböcker kan man öka informationsmängden om de efterforskade personerna och få en mycket fyligare bild av de olika familjemedlemmarna.

Därefter var det Johans tur att behandla domböckerna. Han har främst ägnat sig åt domböcker från 1600-talet. Noteras bör att domböckerna inte finns i årligt heltäckande sviter utan stora luckor finns i materialet. Om originaldomböckerna

saknas kan de renskrivna domböckerna finnas kvar. Dessa lämnades in till respektive hovrätt från häradsrätterna och kan nu sökas genom Riksarkivets Nationella Arkivdatabas (NAD) på Riksarkivets hemsida. Dessa renovationer innehåller inte lika mycket uppgifter som originalen men är i gengäld ofta mer lättlästa.

Johan Löfstedt har stor erfarenhet av forskning i domböcker vilket han delade med sig av under sitt föredrag.

Ett bra tips när det gäller att leta fram ättlingar i domböckerna är att först börja med saköreslängden d.v.s. böteslängden som finns bunden i domboken på särskild plats. Dessa fungerar som goda register till brottmålen.

Exempel på vad man kan finna i domböcker är:

Uppräkning av närvarande tjänstemän, lagläsare och häradsnämnden (tolvmännen)

Myndigheterna upplysningar

Uppbudna hemman och jordlotter vid jordköp

Brottmål

Twistemål ofta mellan grannar och släktingar

Arvstvister ibland med inritade släkttavlor

Kvällen avslutades med kaffe och dopp där deltagarna kunde fick ytterligare tillfälle att få snabba svar på sina frågor.

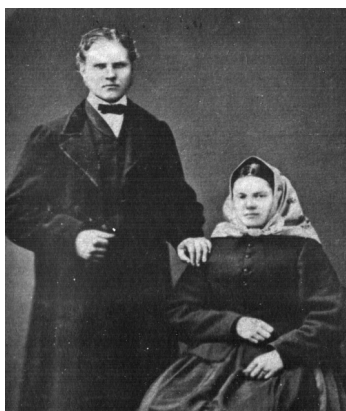
Lättare att hitta i generalmönsterrullor

ArkivDigital fortsätter att i snabb takt indexera generalmönsterrullor för olika regementen. Genom AD:s indexering går det nu mycket snabbare att söka efter anor som har varit soldater.

Man kan söka på soldatens namn och man slipper således att sitta och bläddra sida upp och sida ner i de olika volymerna. När man fått en träff så klickar man på en länk för att direkt hamna i originalkällan där man ofta hittar fler uppgifter än vad AD registrerat.

O, skyndsamt mig glöm och lindringt döm!

I ett tidigare nummer av Anbladet skrev jag bland annat om Anders Roth från Järna, som etablerade sig som skeppshandlare i Gräddö på Rådmansö. I den här artikeln berättas om mannen som tog över efter Anders Roth. Han kom också från Dalarna, från Malung - **Bäcke Anders Nilsson**, född 1846 i Bjuråker i Yttermalung som son till Bäcke Nils Ersson och hans hustru Anna Persdotter. År 1868 gifter han sig med **Lisselanders Karin Larsdotter** från Sillerö. De bosätter sig först i Bjuråker, där barnen Anna och Nils föds. Därefter flyttar de till Nordanåker, där fyra döttrar föds, varav två dör som små. När sedan dottern Maria föds 1881 noteras i födelseboken: Ej döpt på grund af att föräldrarna omfatta separatistiska åsikter och vägra att låta döpa det.

Bäcke Anders Nilsson och Karin Larsdotter

Knappt ett år senare flyttar familjen till Väddö, och ska enligt uppgift ha gjort affärer i skinn och skinnvaror. Något yrke noteras inte i kyrkböckerna, och efter ett år går flytten vidare till Norrtälje. Anders köper en fastighet i Kvisthamra, men vad han kan ha försörjt sin växande familj med för arbete framgår inte. De två första barnen som föds i Norrtälje finns inte noterade i födelse- och dopboken i och med att de inte döps, men sonen Elof, född 1888, får trots allt en notis, men fadern tituleras bara gårdsägare. Då en dotter dör, knappt två månader gammal, står i dödboken "predikanten Anders Nilsson", men det var nog inte en syssla man kunde försörja sig på.

Till Gräddö

År 1890 antar Bäcke Anders efternamnet Bäckström, i samband med att familjen flyttar ut till Gräddö och övertar Roths skeppshandel. Huset i Norrtälje säljs, och i Stockholms Dagblad kunde man i augusti 1890 läsa att "Anders Nilsson Bäckström ämnar vid Gräddö i Rådmansö

socken under firma A. Bäckström öppna handel." Tre månader efter flytten föds familjens sista barn, dottern Elin. Den stora familjen kunde självklart inte rymmas i det som varit ungarbarnets boning, så på bymark intill byggdes ett bostadshus, där en del av nedre botten blev bageri. På sjösidan, mot husets grund, tillbyggdes ett lager för salt, som användes för hösaltning, och där kunde båtarna lossas direkt in i lagret.

När bostaden stod färdig var det dags att även utvidga affärslokalen. Den gamla skeppshandeln stod på allmän grund nere vid ångbåtsbryggan men nu, hösten 1895, köptes av grannen Eklund en angränsande åker som gick ner till sjön, och där skulle den nya affären byggas. Anders var, förutom handlare, också en mycket uppskattad predikant och reste runt i bygden och predikade, men var samtidigt vad som på den tiden kallades fruntimmerskarl – en säkerligen svårhanterlig kombination. Det slutade med att Anders hittades drunknad, efter att först ha varit försvunnen. I Norrtälje Tidning den 19 juli 1901 stod följande:

Försvunnen. I måndags åtta dagar sedan reste handlanden Anders Bäckström i Gräddö från sitt hem med ångaren Rex under uppgift att han skulle fara till Stockholm. Vid Yxlö brygga på Köpmanholmslandet steg han emellertid av båten, och sedan dess har han varit försvunnen. Ehuru till utseende och uppförande alldeles lugn och normal, då han lämnade hemmet, synes hans sinne i själva verket ha varit uppfyllt av svår oro och ångslan. I ett efterlämnat brev skriver han nämligen:

"Jag reser med Rex i dag, och blir jag bevarad, så återkommer jag i afton. Gud och Frälsare, hjälp mig! Det torde hända att min förtvivlan skingras genom Guds särskilda ingripande. Eljes ger alla tecken vid handen, att vansinnets hem-ska natt vill omtöckna mitt förstånd och beröva mig mina sinnens bruk, och jag fasar redan vid tanken på därav möjligen kommande följder. Tänk, om jag skulle bli till en fara och förskräckelse för mina medmänniskor i allmänhet och för mina närmaste i synnerhet eller i värsta fall till en odräglig börda! Ack, varför då icke hellre lida ensam! Döm mig därför icke hårt, mina älskade! O, skyndsamt mig glöm och lindringt mig döm! Söta älskade mamma och alla barnen, förlåt mig!"

Bäckström, som varit en mycket arbetsam och skötsam man samt redbar i handel och vandel, har åtnjutit stort förtroende även utanför de frireligiösa läger, vilket han tillhört, och i vilket han intagit en ledareställning. De senare åren har han varit svårt sjuk av ett nervöst lidande med åtföljande pinsam huvudvärk, och det är helt säkert ytterst i detta lidande man har att söka förklaringen till hans nu inträffade försvinnande, vilket är ägnat att väcka smärtsamma känslor hos alla, som varit i tillfälle att lära känna den olycklige mannen. Vi sade olycklig, ty om någonsin kan detta ord tillämpas på dem, som lida av så höggradig nervositet som fallet var med Bäckström. För dem är sinnesoron och ångslan en ständig följeslagare, och inga förnuftsskäl hjälper däremot, vartill kommer att de vanligen inte kan påräkna vare sig tröst eller hjälp hos sina medmänniskor, som oftast seende endast till ytan, anse dem mera inbillningssjuka än verkligt sjuka. Levande i ett sådant tillstånd är de varken fullt tillräkneliga för sina känslor, böjelser eller handlingar, och de är blott att beklaga om slutligen allt synes för dem till den grad mörkt och tilltrasslat att de icke se en annan hjälp än en konstig flykt ur en tillvaro, vilken förefaller dem omöjlig att bära.

Bäckström, som nu sannolikast får anses vara död, då ryktena om att han skulle irra omkring i skogen på ön väl icke förtjäna mycket tilltro, efterlämnar hustru och åtta barn, vilka naturligtvis hårt drabbas av det som hänt. Han var 55 år gammal. I dag har Bäckströms lik påträffats i vatt-net ej långt från Yxlö brygga.

Generationsskifte

Affärsverksamheten övertas nu av äldste sonen Nils, som enligt uppgift påbörjar bygget av den nya butiken år 1902. Virket hade redan köpts in av Anders, och när den nya affärslokalen är klar 1906 rivs den gamla skeppshandeln. Det här året gifter sig också Nils med Amalia (kallad Alma) Jonsson, fosterdotter till handlanden Lars Jonsson, också från Malung. Lars hade sin butik på Vätö, och Alma var hans brorsdotter. Hennes biologiska föräldrar var Olla Anders Jonsson från Nordanåker och Anna Kajsa Nilsdotter. Lars och hans fru fick inga egna barn, så Nils och Almas förstfödda, dottern Eva, blir också fosterbarn i Lars familj. Nils dör 1951, men då var butiken i Gräddö sedan två år övertagen av sonen Erik. Affären upphör 1963, då fastigheten blir administrationslokal

åt Sveabolaget, som bedrev Ålandstrafik från det närbelägna Kapellskär. Numera är bottenvåningen Rådmansö bygdegård.

En av Nils systrar gifte sig med handlare Eklund, vars affär låg i Rådmanby på Rådmansö. Ytterligare två systrar gifte sig med bröder till handlare Eklund, alla söner till den granne som Anders köpte den nya affärsmarken av. Eklunds butik övertogs senare en kort period av Anders yngste son Elof Bäckström, innan han med familj etablerar sig som handlare i Norrtälje. Brodern Anton börjar karriären med att flytta runt med sin familj, ömsom som handlare, ömsom som handelsbokhållare, innan de 1921 slår sig ned på Tjockö utanför Gräddö som handlare. Där förestår de även öns telefonväxel. Senare återvänder de till fastlandet och öppnar kafé i Gräddö. På Rådmansö och i Norrtälje med omnejd finns i dag många ättlingar till Anders Bäckströms stora familj.

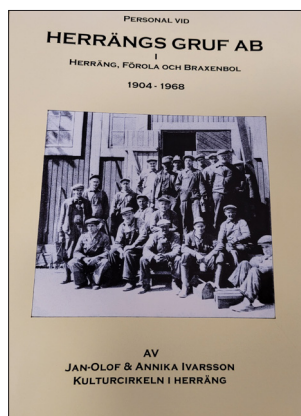
Eva Landberg

Till vänster den gamla skeppshandeln i Gräddö, till höger bostadshuset Anders byggde, med saltlagret på sjösidan. Anders yngste son Elof står på isjakten, som användes för varutransporter.
Foto från ca. 1900

Ny litteratur

Ivarsson, Annika och Jan-Olof: *Personal vid Herrängs Gruf AB i Herräng, Förola och Braxenbol. 1904-1968*, Hallstabil AB 2022

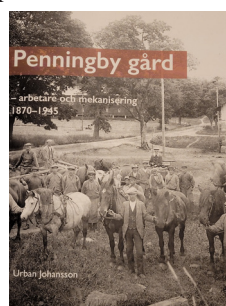

Boken har kommit till genom avskrift från personkort rörande personal vid Herrängs Gruf AB åren 1904-1968. Dessa kort, som omfattar Herräng i Uppland, Förola i Södermanland, som ägdes av bolaget 1951-66 samt kalkbrotten Braxenbol, Harg, Uppland, förvaras i Norrtälje stadsarkiv.

Uppgifter som registrerats är namn, födelseår, anställningstid, arbetsplats samt bostadsort.

Boken kostar 100 kr och kan köpas av Jan-Olof och Annika Ivarsson.

Johansson, Urban: *Penningby gård – arbetare och mekanisering 1870-1945*, Publit 2022, 90 sidor

Boken behandlar den mekanisering som ägde rum inom jordbruket från 1870-talet till mitten av 1900-talet d.v.s. den tid då först effektivare jordbruksredskap och -maskiner kom in i jordbruket genom landets industrialisering och sedan efter hand som hästarna gradvis ersattes av traktorer som dragare av allt effektivare plogar och slåttermaskiner.

Under denna tid utfördes arbetet på stora gods som Penningby av statare, dagsverktorpäre och daglönare. Dessa yrkeskategorier och deras arbetsförhållanden behandlas också i boken. Slutligen ingår också ett avsnitt om Länna sockens elektrifiering, som också starkt bidrog till effektiviseringen av jordbruket på penningby.

Boken kostar 160 kr och kan köpas genom urbanjohansson78@gmail.com

Inrikes pass och historiska marknadsdagar

Ur Nyköpings-Oxelösunds Släktforskarförenings medlemsblad *Anknytningen* nr 4/2022 är följande intressanta artikel saxad.

Sedan år 2010 har Genealogiska Föreningen (GF) registrerat inrikes pass och lagt upp dessa i en databas, som endast är tillgänglig för GF:s medlemmar. Eftersom många av dessa pass ansöktes om för att kunna resa till olika marknader, så har GF nu gått vidare med att också lägga upp en databas om marknader. Databasen heter Historiska marknadsdagar. Denna databas är fritt tillgänglig för även icke-medlemmar i GF och återfinns under adressen: <https://www.genealogi.net/util/prod/marknader/karta>

Man kan via en karta söka efter marknadsdagar i Sverige, Finland och Norge. Databasen täcker åren 1770 till 1890 och omfattar 615 marknadsplatser av vilka 606 är sökbara via kartan. Totalt omfattar databasen 61 000 marknadsdagar. Datum för dessa är hämtade från äldre almanackor, som förr innehöll en avdelning med just marknadsdatum.

Även marknader i Finland för åren 1770-1888 och de norska gränsbygderna för 1831-1879 har registrerats.

Meddelande från kassören i NSFF.

På grund av problem med vårt ekonomisystem är vi osäkra på hur många medlemmar i NSFF som fått en faktura för 2023 års medlemsavgift som en bifogad fil tillsammans med ett e-postmeddelande i december 2022.

Om du inte fått en sådan faktura via mail, var vänlig och meddela detta till kassören på adress bora@telia.com så skickar vi en pappersfaktura med vanlig post. Du kan också sätta in medlemsavgiften 200 kr på Norrtälje Släktforskarförenings bankgiro: 459-5724. Glöm inte att ange ditt namn på för inbetalningen!

Svenska historiska patent

Ännu en ny databas har sett dagens ljus! Denna innehåller uppgifter om beviljade patent mellan åren 1746-1945 och omfattar information om ca 122 000 patent och ca 87 000 patenthavare (såväl organisationer som individer) och uppfinnare. Databasen har framställts av en grupp forskare vid Företagsekonomiska Institutionen vid Uppsala universitet i samarbete med Patent- och registreringsverket (PRV) under perioden 2017-2021.

Databasen innehåller bara uppgifter om beviljade patent. Efter att patentlagen införts 1884, då Sverige införde ett examinationssystem med nyhetsgranskning, avsågs ca 30% av alla patentansökningar. Äldre ansökningar finns tillgängliga på Riksarkivet, men endast i manuskriptform och de är inte heller strukturerade på något bra sätt.

Totalt har ca 122 000 patentdokument om ca 240 000 registersidor skannats för den aktuella tiden.

Man kan söka efter år när patentet beviljades, patentets benämning, patenthavare och/eller uppfinnare. Sökresultaten visas i en lista organiserade från 1746 till 1945. Genom att klicka på varje patent i listan får man fram alla metadata och man kan även ladda ner patentdokumenten. Du hittar databasen på:
svenskahistoriskapatent.se
U.J.

BESKRIFNING

OFFENTLIGGJORD AF
KONGL. PATENTBYRÅN.

C. E. THERMENIUS.
HALLSBERG.

Anordning af slagttunna och sko till tröskverk.
Patent i Sverige från den 12 mars 1881.

Ändamålet med i fråga varande anordningar å tröskverk är att förekomma de ofta återkommande afbrott i maskinens gång, som förorsakas dels deraf, att främmande föremål inkomma mellan cylindern och skon och dels af att halmen inmatas för hastigt. Till förekommande af dessa olägenheter är cylindern *a* vid i fråga varande tröskverk försedd med slagor *b* af trä, å hvilka jernstift *c* äro fästa. Stiftet *b* genomgå slagorna och fasthållas af muttrar *d*. Såsom i fig. 2 synes, sitta stiftet *b* i ziggag mot hvarandra å två närbelägna slagor, så att mellan två å hvar sin slaga sittande stift uppstår ett mellanrum, som är ungefär lika med halmsträets diameter. Den fasta skon *f* kan antingen vara täckt eller genombruten samt försedd med flere långsgående jernslagor *g*. Här äro således de vid de hittills begagnade stifttröskverken på skon sittande stiftet borttagna.

Då tröskverket är i gång, inmatas säden på vanligt sätt, hvarvid kornen liksom kramas ur axen emellan stiftet och jernslagorna, och sålunda lossna utan att skadas, hvarjente halmen icke onödigtvis sönderbråkas. Här af följer tydligen också den fördelen, att detta tröskverk går lättare och kan afverka mera än tröskverk af förut kända konstruktioner. Skons läge behöfver icke ändras efter de olika sädeslag, som skola tröskas, hvilket hos alla hittills använda tröskverk varit nödvändigt.

Patentanspråk:

Vid tröskverk den kombinerade anordningen att slagttunnan har stift (*c*) å slagorna, hvilka stift äro fästa i spiralform, och att skon har jernslagor (*g*) i stället för stift.

(Här till en ritning.)

Stockholm 1881. Kongl. Boktryckeriet.

Offentliggjord den 28 september 1881.

Anordning af slagttunna och sko till tröskverk. Patent beviljad C. E. Thermenius, Hallsberg, 1881

Brandförsäkringsverkets handlingar nu tillgängliga på nätet

År 1782 grundades ett rikstäckande försäkringsbolag för att täcka kostnader för brandskador. Till en början gällde försäkringen främst större byggnader i städerna och man betalade en premie de första åren och därefter gällde den för all framtid. 1808 delades brandfonden upp i två delar, en för landsbygden och en för städerna, som ju oftare drabbades

av förödande bränder och därför hade svårare att täcka sina kostnader.

Nu är handlingarna sökbara under adressen brandverket.se för tiden 1782 till 1950-talet. Här ingår bl.a. värderingar för brandförsäkringar, bebyggelsebeskrivningar och kartor över fastigheter. du kan fritextsöka på ägare till fastighet, län,

församlingar och städer, orter och byar och år eller period.

När du får en träff kan du därefter ladda ned de dokument som hör till ärendet. Brandförsäkringsverket (från 1954) hette först Allmänna Brandförsäkringsfonden som 1908 ändrade namn till Allm. Brandförsäkringsverket för byggnader å landet.